Број 161. У Новом Саду у уторак 22. јула 1903. Година XXXVIII.

„Застава“ излази сваки дан осим понедељника и дана за свецем.

Цена је за Аустро-Угарску: на један месец 2 кр. 40 пот., на четврт године 7 круна. За Црну Гору, Србију, Немачку, Румунију, и за све остале стране земље на четврт године 10 круна.

Народним бројевима од петка цена је: за пола године 2 круне, на целу годину 4 круне.

Поједини бројеви стају 10 потура.

ЗАСТАВА

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ

ИЗДАЊЕ „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ.

За огласе плаћа се по 12 пот. од сваке врсте оваких ситних слова.

Дописи шаљу се уредништву а претплата и огласи администрацији „Заставе.“

Уредништво и администрација „Заставе“ је у кући г. Јов. Т. Чавића, на пијаци.

Рукописе не враћамо.

Поједини бројеви стају 10 потура.

Излази дело на видело

Већма но што се ико могао надати, излази дело на видело. Кад је посланик Геза Пап положио на саборски сто оних 10.000 круна, јавно је мнење било у души на чисто: у чему је ствар? Али се мислило и то, да неће бити могуће разгрнути густу копрену са те ствари. Нико није очекивао макар и јача индикретна доказа. Догодило се друкчије. Густа копрена постаје све провиднија. Саборска комисија испитује ту ствар са много успеха и већ оно, што се показало за прве три седнице, надмаша сва очекивања. Дело излази на видело...

Данас је јасно, ко је радио на томе, да Динеш побегне. Министар-председник није учинио све могуће, да га задржи Ни министар полиције. Ни велики капетан. Шта више, они који стоје врло близу министру-председнику дали су му прилике да побегне. Па и доцније, кад је већ побегао, није учињено брзо и одлучно оно, што је требало, да се Динеш затвори и доведе натраг. Сви касне и то јако касне. Касне читаве дане. И напослетку се покварио чак и телефон између Б. Пеште и Берлина. И полиција не зна, да има две телефонске везе са Берлином.

Врло чудне ствари.

И коме је у интересу да се Динеш не ухвати? У интересу грофа Сапарија није. Та он је све узео на себе. То је у интересу других, моћнијих од грофа Сапарија. Ту треба други да се заклони. А да Динеш побегне, на том је радио и један угледан посланик. На његовом бегству је радио и гроф Сапари. То стаје и грдних новаца.

А зашто? Ако је истина оно што тврди гроф Сапари, онда би добро дошао Динеш, да то потврди. Али боје се, да он може говорити и друкчије.

Гроф Сапари треба да одговара још пред комисијом, а он је отпутовао. Неки кажу: путује око земље, а неки, да иде у санаторијум за душевне болести на лечење.

Где је министар-председник? Он је у сабору изјавио, да ће одговарати пред испитном комисијом саборском. И узвикнуо је: Ја ћу бити тамо! А кад хоће да га преслушају у суботу, он не може, извињава се. Лакше је у понедељак, кад прочита све исказе и — промисли се. Има и шта да промишља!

Ако је невин, зашто није о том говорио у сабору? Или зашто није дошао у суботу да се опере и да умири јавно мнење. Невин би човек потрчао да што пре скине сумњу са себе; он нема времена.

Сингер и гроф Никола Банфи нису министри, они не могу лако да кажу; „Немамо времена,“ али је и њима згодније да исказују у понедељник. Њих не могу да нађу, а Емерих Ритер је такође — отпутовао.

Коме треба све то? Завеса се све већма шири. И за мало видећемо некога, који се у средини театра срушио са министар-председничке столице.

Садашњост ће одлахнути. Прошлост ће добити — задовољштину.

Рад парламентарне комисије.

Будимпешта 20. јула.

Парламентарна комисија конституисала се у петак у вече, изабрала је за председника посланика Рохоњија и отпочела одмах рад. До сад је држала три седнице, у петак у вече, суботу у јутру и суботу у вече. Као што ће те видети рад комисије испао је врло занимљив, а вероватно ће још занимљивије бити продужење. За сад су сви изгледи, да ће комисија са свим разгрнути вео у тој ружној ствари, коју испитује.

Сведоџба Золтана Папа.

Золтан Пап био је први сведок, ког је комисија преслушала. Рекао је у главном оно исто, што је говорио у сабору кад је открио догађај. Говорио је још и то, да му је Динеш казао: Ако хоћеш да твој брат, или који члан твоје породице добије какво место, или да му се учини ма каква услуга, или ако ти желиш да будеш именован на које место стави нас на пробу, све ће ти се испунити.

Члан комисије Геза Кубињи питао је Папа, да ли је он, Пап, ишао код свог посланичког друга и пријатеља Олаја у тој намери, да му открије тајну или, да га купи и придобије.

Золтан Пап је одлучно порицао то. А Кубињи је додао: — Ви сте казали, да вам је Динеш обећао награду за сваког оног посланика, кога му помогнете купити, па вас за то питам.

Исказ грофа Владислава Сапарија.

Исказ грофа Владислава Сапарија био је врло занимљив. Он је на почетку прочитао једну изјаву пред комисијом. У њој признаје, да је његов новац, којим је Динеш хтео да подмити Папа. Хтео је да тим путем учини крај ванзаконском стању, а хтео је да учини услугу министру-председнику Куену, јер му је овај пријатељ. Даје поштену реч, да министар-председник о свему том није знао ни речи. Чим се прочуло о свему, он је још истог вечера јавио све министру председнику и поднео оставку на гувернерству Реке (Фијуме.)

На питање председниково: Јесте ли ви лично преговарали са Динешом, или ако нисте, с киме сте онда преговарали о тој ствари? После мале паузе одговара Сапари: на то питање не одговарам. — Полоњи пита: Јесте ли ви у тој ствари у разним становима преговарали? — Гроф Сапари: Јесам. — Полоњи пита: Јесте ли и у вашем стану преговарали, и у Каплоњској улици бр. 7 (То је стан љубазнице грофа Сапарија.) Гроф Сапари: Нисам вољан да на то питање одговорим. Полоњи: Јесте ли у тој ствари преговарали и са Адорјаном Селешем? — Сапари: И на то нећу да одговорим. — Полоњи: Јесте ли разговарали са великим капетаном? — Сапари: Јесам данас а нешто и јуче — Полоњи: Можете ли рећи о чему сте разговарали? — Сапари: Не сећам се на то. — Полоњи: Да ли сте разговарали с њиме о томе, како да се Динеш уклони из Будимпеште? — Сапари: На то нећу да одговорим. — Полоњи: Колику сте своту одредили за потплаћивање од прилике? — Сапари: И на то не умем да одговорим. — Полоњи: Знате ли, ко је отправио Динеша у Немачку и да ли је то учињено по вашој наредби? — Сапари: И на то нећу да одговорим.

На многа питања, да ли је још ко потплаћен и кога су још хтели да купе, неће Сапари такође да одговара. Каже само толико, да он у тој ствари незна поуздано ништа, па неће без доказа да терети никога, нити да побуђује сумњу против кога. Кад га питају, шта му је казао Динеш о томе, кога је још подмитио и ког је још хтео да подмити, Сапари вели, док нема доказа, неће да одговара. Из свију одговора Сапаријевих у тој ствари излази да је нешто било, али да он сам нема никаквих позитивних доказа, да је ко потплаћен, па за то не говори. Једном приликом рекао је гроф Сапари отворено кад је била о Динешу реч: С мојим знањем није нико добио новаца осим Папа, јер не знам да ли је Динеш дао новац тамо, где је била реч да га даде. На питање: Па да ли вам је Динеш казао, коме је све дао новац, одговара Сапари: И на то питање нећу да одговорим. Кад је био сутра-дан по други пут преслушан гроф Сапари и кад му је речено, да остане у Будимпешти и буде приправан да га још једном позову, рекао је, да ће вероватно морати отићи из престонице, може бити и на даљи пут. Али члан ове комисије, његов пријатељ гроф Ђула Андраши, знаће увек где се он, Сапари, налази, те ће га комисија моћи позвати.

Бегство Динешево.

У суботу у јутру истражује Полоњи, да ли је Динеш побегао из престонице са знањем и помоћу полиције, односно са знањем и помоћу Куена Хедерварија И истражује, зашто није издана на време потера против Динеша и налог, да се он уапси. Полоњи доказује, да је он још јуче у тој ствари говорио са министром правде, и овај му је обећао да ће све то одмах бити, али до сад још то није учињено. Међу тим је Динеш био у Берлину, провађао се тамо са својом љубазницом, а сад је и оданде побегао.

Исказ посланика Олаја.

Посланик Олај изјављује на своју поштену реч да његов друг, посланик Пап, није долазио да га подмити. Узбуђено и огорчено саопштио му је ствар са Динешем, и говорио је о томе како ће да изнесе ту ствар пред сабор. Пап само није хтео да каже име Динешево, јер рече, ако икако може бити име ће прећутати и у сабору, јер га веже поштена реч.

Велику сензацију изазвало је кад је Олај казао: Имам знања о томе, да се подмићивање догодило са знањем министра-председника. Ако ће мо да судимо по памети, не може друкчије ни бити. Но јанећу овде да кажем каквих доказа имам. Ако министар председник недадне оставку и ако се не торња са свог места, онда ћу да пријавим против њега инкомпатилибитет. — На даља питања у овој ствари одговара Олај: Већ сам изјавио, да је то само моје уверење, да је гроф Куен знао о тој ствари, директних доказа немам још али имам података са којима се надам да ћу моћи доказати моју тврдњу. Могуће је да моји податци нису истинити. Гледаћу да те податке надопуним сад нисам спреман да их изнесем. Изнећу их онда кад нађем за потребно — Кад су чланови комисије навалили на Олаја, да је дужан да каже све што зна, па да се ти његови податци испитају, рекао је: Ено вам иступање Фернбахово из владине странке. Изјавио је, да то чини с тога, што неможе замислити да министар-председник није знао о тој ствари. Ено вам што говори у тој ствари социјалистички лист „Непсава,“ ено вам шта пишу све новине, ено вам и сама одбрана министра председникова у сабор. (Министар-председник је рекао, да Кошут не сумња у њега а није ни једном речи поуздано тврдио, да је невин у тој ствари.) Ма колико да су доцније позивали Олаја, да каже оне своје податке, није хтео. Рекао је само: Неда се натерати, ако буде нашао за потребно да више што изнесе, изнеће.

Преслушање барона Каша.

Барон Ивор Каш износи, да је још раније слушао о томе, како ће министар председник подмићивати посланике. Он, Каш, чуо је то од једног посланика Угро нове странке, али га неименује. Говори, да се састао са новинаром Адорјаном Се лешем, са оним Селешем, о коме је признао гроф Сапари, да је с њиме преговарао Селеш му је причао, да је он одвео вође социјалиста код грофа Сапарија. Гроф Сапари био је у Бечу, тамо се састао са социјалистичким вођом др. Адлером и овај је написао пештанским социјалистама писмо и препоручио Сапарија. Сапари је позвао соција листе да израде један меморандум и поднесу своје жеље њему или министру председнику. Што год може да буде учиниће им се. Социјалисте су тражили опште тајно гласање и закон о зборовима и удружењима. Сапари је изјавио да то не може да буде тако лако, него може влада да повуче једну наредбу против њих и да искупи на рачун сиротиње све заложене ствари испод 2 форинта. Социјалисте тврде у свом листу, да они на то нису пристали и да су прекинули преговоре са Сапаријем. Но откуда је могао Сапари да чини социјалистама и она ситнија обећања која зависе само од владе. Каш тврди да су социјалисте у истини окренули своју тактику против грофа Куена. Соција листе су хтеле 13. (26.) јула да приреде демонстрацију против Куена, али су од тог одустали.

Преслушање Аурела Чато-а.

Аурел Чато новинар тврди, да по његовом мишљењу министар-председник гроф Куен није знао шта Сапари ради. Закључује то из тога, што је он, Чато, чим је изишла ова ствар у сабору, нашао мини стар-председника у саборском ходнику и предложио му, да даде ту ствар одмах испитати путем полиције и детектива Ми нистар председник је са највећом готовошћу пристао на то, из тога он изводи да министар председник није ништа о ствари знао. — Полоњи пита: Па ако је то мин. председник и урадио, што је обећао, како је то дошло, да су пустили Динеша да побегне. (Општи смеј.)

На крају седнице изјавио је Полоњи, да ће више случајева да пријави овој комисији, који сведоче, да је министар председник у овој ствари саучесник односно да је знао о њој. Може те случајеве изнети одмах а може и доцније. (Изнеће их доцније.)

Против министра-председника Куена.

У вечерњој седници од суботе изјавио је председник, да је хтео да распита о томе у министарству правде, кад је издата потера и налог да се Динеш уапси, но није нашао ни министра правде ни државног секретара. Наредио је, чим министар или државни секретар дођу, да их умоле, да о том известе комисију. — Полоњи износи ово: Још 18 тог ујутру дакле пре два дана, замолио је министра правде, да изда налог да се Динеш уапси. Министар му је то обећао. Но то вероватно није учињено, јер је Динеш и после подне разговарао из Берлина са својим пријатељима у Пешти, преко телефона, а после је већ побегао из Берлина. И као што је Полоњи чуо, налог, да се Динеш уапси отправљен је тек јутрос. Из овога излази да влада није поступала строго и да је због тога Динеш побегао. Моли нека се у тој ствари преслуша министар правде. — Председник јавља, да је по закључку комисије молио мин. председника грофа Куена да дође пред комисију. Но овај га је приватним путем известио, да је на жалост спречен да дође пред комисију. (Велико кретање). Уједно јавља председник, да је Емерих Ритер, (управник добара грофа Сапарија) отпутовао данас у 1 сат по подне, незнају куда, и за то није дошао пред комисију. Наредиће да га позову за понедељак.

Преслушање посланика Ловасија.

Посланик Мартин Ловаси, уредник „Мађарорсага“ пријављује покушај, да је Сингер хтео да купи „Мађарорсаг“. — То се узима на знање, али ће се та ствар претрести доцније. Међу тим износи Ловаси једно писмо, које је писала жена техничког саветника у министарству пољопривреде Задора Будаија. У том писму пише госпођа Будаи, да је њен муж путовао 15. о. м. у једном железничком купеу са министарским саветником Белом Дарањијем, братом министра пољопривреде. Обоје су говорили о политичком стању у земљи и министарски саветник Дарањи је изјавио победоносно, да ће сад ускоро бити мира, јер је опозиција купљена и она ће ускоро напустити опструкцију — Комисија закључује, да позове Задора Будаија, његову жену и министарског саветника Дарањија.

Преслушање посланика Весија.

Посланик Јован Веси, уредник „Будимпештанског Напло“-а, износи, да му је Хартштајн говорио, како је влади „Будимпештански Напло“ врло незгодан са свог писања и кад би „Будимпештански Напло“ почео у прво време ма само мало умеренije да пише, онда би се влада претплатила на 1—2000 тога листа, што би годишње износило 26—58 хиљада круна. Уједно је Хартштајн обрицао, да ће влада купити акција тога листа за 50—100 хиљада круна. Још је неко покушао преко адвоката дра Макса Давида, да купи Весијеве дугове, за које је била већ лицитација расписана. — То би био дакле случај као са Нешијем.

Исказ грофа Јулија Телекија.

Гроф Јулије Телеки, пашеног грофа Куена Хедерварија, треба да искаже, је ли истина, да је и он био умешан у то, да се купи „Будимпештански Напло“. Одговара да није и да не познаје оне људе, о којима је реч. Даље га питају: Је ли он радио на томе, да се Мартин Динеш помилује и пусти пре времена из вацког државног затвора. Вели, да то није истина. — На то изјављује Полоњи: Мартин Динеш пуштен је из вацког државног затвора 30. јуна, дакле пре него што је одседео казну. Мезеи тврди, да се то догодило на заузимање Артура Сингера и грофа Јулија Телекија. И Мезеи тврди, да је видео Телекијево писмо у тој ствари. Ако је дакле пашеног министра председника радио на томе, да се Динеш помилује, то није без важности. — Комисија решава, да се у тој ствари преслушају даљи сведоци.

Исказ Владислава Шереша.

Владислав Шереш је новинар и друг Динеша. Оног дана, кад је у сабору изнео Пап целу ствар, био је сведок у саборском ходнику. Дошао му је један човек и позвао га да дође код Динеша. У 9 сахати састао се с Динешом, у његовом стану. Тамо је био и други пријатељ Динешев Евген Деак. Ту му је Динеш казао, да ће отпутовати на дуже време, јер тако неко захтева. Они ће се старати за његову породицу за то нек Шереш оде до његове, Динешеве породице и умири је. Динеш је још казао: Посланик гроф Никола Банфи био је сад код мене и рекао ми је, да мирно отпутујем и да се опростим са породицом својом јер ће се они бринути за њу. Моја пуница добиће можда трафику, а моја породица новаца или тако што. Тек ће бити осигурана. Динеш му је казао, да је у тој ствари разговарао и са шогором грофа Куена грофом Јулијем Телекијем. И онда му је у даљем разговору рекао Динеш и ово: План је био да се купе 20—25 посланика, који воде опструкцију. И ако мора бити, да се купе и листови, који највише лармају. За сад је купљен само Пап, а требао је да буде купљен одмах за тим Нешши. Он, Динеш, преговарао је прво са једном екселенцијом, доцније је водио преговоре са Артуром Сингером. Сингер је причао Динешу ово: Тражио сам једном грофа Сапарија у његовом стану, а кад га нисам тамо нашао тражио сам га у касини. Гроф Сапари био је у једној засебној соби из авлије, која има велика дупла стаклена врата, а та врата воде у другу собу. У тој првој соби био је гроф Сапари са министром председником. Кад је Сингер ушао устао је министар-председник и отишао у другу собу а није затворио за собом врата. Сингер из почетка није хтео да говори, али му је гроф Сапари казао: Реците само све. Тада је Сингер испричао грофу Сапарију да је посланик Золтан Пап купљен. Гроф Сапари отишао је у другу собу и причао министру председнику да је Пап купљен и да већ сутра неће доћи у сабор. Министар-председник рекао је на то: То је лепо од тог господина, али мени не треба Пап, мени је Неши у стомаку, скините ми тога с врата. Coute que coute Кошта шта кошта. И кад се гроф Сапари вратио рекао је Сингеру, знате ли ви шта то значи: Coute que coute. Баците се на Нешија. Сведок је видео посланика грофа грофа Николу Банфија, код Динеша. Видео га је са прозора, кад је улазио у фијакер, а кад је зазвонило Динеш је одлазио у другу собу и кад се вратио казао је: Сад је био посланик гроф Никола Банфи. Гроф Андраши пита сведока: Је ли вам Динеш описао ону собу, у којој је био министар-председник са грофом Сапаријем? — Сведок: Није, рекао је само толико, да је то била засебна соба из авлије, из те собе воде велика стаклена врата у другу собу, а та врата била су отворена. — Гроф Андраши: То ми је довољно Цела је ова ствар измишљена, јер у касини нема собе из авлије, из које воде стаклена врата у побочну собу. — Акош Бети тврди, да има такве собе у касини. — Гроф Андраши поново тврди, да такве собе нема. Има додуше једна соба са стаклени врати али она неводи у другу собу већ у ходник. Неможе се претпоставити да је министар-председник отишао у ходник; онуда су сваки час пролазили келнери.

Решено је, да једна комисија разгледа просторије у касини и да се преслушају некоји келнери, који су оног дана били у послу. То треба да је било у очи оног дана по подне, кад је Пап изнео ствар у сабору. На предлог председника решено је и то да се набави план од соба, које су у касини. — Сведок Шереш зна и то, да се гроф Ј. Телеки заузимао за Динеша, да буде што пре помилован.

Преслушање министра правде.

Мин. правде Плос изјављује, да формалан налог о уапшењу Динешевом није издат, јер такав може да изда само суд. Но полиција је још јуче у вече у $6^3/_4$ сати умолила берлинску полицију, да затвори Динеша који се налази у хотелу „Централи“. Уједно се обратила полицији у Хамбург, Бремен, Амстердам и т. д. Полоњи пита: Да ли се министар лично уверио, да је тај телеграм отишао. Министар: Лично нисам али ми је то јавио секретар Бела Бернат. — Полоњи: Кад? — Мин.: Јуче у вече пре 7 сахати. — Полоњи: Зар пре 7 сати није било могуће, та мин. је био извештен од Ловасија већ у 5 сати, да се Динеш налази у Берлину у хотелу Централи. — Мин.: Одмах за тим сам наредио све што треба. — Полоњи тражи, да се изиште са телеграфског звања, кад је отишао онај телеграм. Усваја се. Мин. Плос изјављује да је хтео јуче да телефонира у Берлин, али телефон није могао да ради с Берлином, па није могао ни данас — Полоњи: Полиција је морала знати да преко Беча и Келна има двострука веза са Берлином. Мин.: То ја незнам.

Преслушање сведока Евгена Деака.

Евген Деак је агент и добар пријатељ Динешев. Динеш му је причао, да стоји у свези са Сингером и грофом Сапаријем, да се поткупи опозиција. Он није разговарао са грофом Сапаријем у стану овога, већ љубазнице његове, Сапаријеве. Динеш му је говорио, да се мора у првом реду купити посланик Неши, јер то хоће Куен Хедервари. Гроф Хедервари је говорио, причао је Динеш: Нећу да видим Нешијеву њушку у сабору. — Деак продужује: Био сам оно вече пре но што је побегао Ди-

неш код њега. Динеш га је звао, да га замоли да умири његову, Динешеву жену. И дао му је 50 форинти, да јој однесе, јер рече: нема код себе више од 200 фор. Динеш му је казао, да је долазио посланик гроф Никола Банфи, са којим се погодио, да му даду 25 хиљада форината одмах, а 25 хиљада форината кад буде у иноземству. Неко ће с њиме путовати и тамо му дати новац. Сведок прича, да је у оно време био код Динеша и Сингер, који је падао из једне несвести у другу, да су га морали поливати хладном водом и непрестано је викао: Гроф Сапари је изван себе и изгубио је памет. — Сведок тврди, да су он и Сингер јуче у 3 сахата по подне говорили са Динешем преко телефона у Берлин. Тамо су се договорили, да се у 7 сахати у вече поново разговарају на телефону. Динеш га је питао међу другим, и шта је ново, и он му је казао, да има у будимпештанским листовима, да ће њега, Динеша, затворити. У 7 сати у вече није био Динеш на телефону. — Сведок вели и ово: Мени је говорио Динеш, чим купимо Папа, ставиће нам на расположење 300 хиљада форината да купујемо даље. Била је реч да се купи „Мађарорсаг“ и да се купи посланик Ленђел ма и за 40 хиљ. фор. Динеш му је говорио, да се гроф Сапари за то и бави у Будимпешти, да ту ствар изведе, али Сапари није ту главни.

На питања одговара Деак и ово: Динеш је био убеђен да новац не долази од Сапарија и тврдио је, да су и за време Банфијеве владе хтели да купе посланике, и да је и онда Сингер био посвећен у ту ствар. И казао је: Тај новац обично није мађарски новац него имање владалачке куће, који се у сличним случајевима ставља на расположење.

Председник јавља: Гроф Сапари је отпутовао а Сингера и посланика Николу Банфија не могу да нађу. Гроф Јулије Андраши изјављује: Гроф Банфи ми је казао, да ће он у свако доба бити на расположењу комисије.

Пошто председник Рохоњи изјављује, да у недељу мора да отпутује, а у понедељак мора на неки дан да оде Беч, где има посла у контролном одбору због летећих државних дугова, решено је, да у седницама од понедељника, уторника и среде, председава Едмунд Миклош. — Владислав Раткаи предлаже да се гроф Куен Хедервари преслуша још у понедељак, јер није право да толико време стоји под оптужбом а није још преслушан.

Нови Сад, 21. јула

Оставка министра Томашића. Министар за Хрватску и Славонију, Никола пл. Томашић, велики љубимац и десна рука министра-председника грофа Куена у изигравању уставних права за време Куеновог бановања, поднео је оставку, коју, као што се јавља из Будимпеште, министар-председник није хтео примити.

Томашић је, кажу, поднео оставку тога ради, што је саборски имунитетски одбор са 5 против 3 гласа решио, да се Томашић има поново дати бирати за посланика, и то темељем §-а 23. закона о инкомпабилитету, када је био именован министром.

Томашић, досадањи „бранитељ бана Хедерварског у државно-правним и управним стварима“, у јавности и у загребачком сабору, као члан „народне“ (владине) странке, није хтео ни да чује о каквој уставности и парламентарности у Хрватској и Славонији. Бан Хедерварски, његова странка и, наравно, Томашић, газили су на најодвратнији начин уставна права и грађанске слободе. У сабору нису били „оци отаџбине“, већ крвни непријатељи опозиције, коју су кињили и прогањали на најбруталнији начин, искључујући сваком датом приликом поједине чланове њене из 15 до 30 седница. А шеф те дичне, парламентарне странке, гроф Хедерварски? Тај вођа једне саборске странке није кроз 20 година нашао ни за нужно, ни за вредно, да од народа потражи и стече мандат посланички, што се иначе ради у свем парламентарном свету. Тако је он омаловажавао и презирао поверење народно.

Па, што кроз толики низ година није сметало шефу странке, држао је Томашић, да неће ни њему као члану те узорне странке сметати. Он је био тог уверења, да то иде као у Хрватској и Славонији, па да се он именовањем за министра не мора, као други министри, подвргавати поновном избору за посланика, пошто је он из оне „узор-уставне и парламентарне земље“, из Хрватске и Славоније, где све то не мора да буде. Али се преварио, као што се и његов господар преварио, мислећи, да се у Угарској може исто тако владати, као у Хрватској и Славонији — насиљем и безакоњем.

То су „сљедствија злодјејствија“. Сада им се љуто свети дугогодишња тиранија. Но ми можемо да будемо задовољни: она вечита правда, која управља и судбином министара и банова, почиње већ једном и њима да суди: а тај ће суд бити неумитан и страшан, као што су и заслужили они, који су сваког човека и све људе, који нису могли ни хтели да буду њихове пришипетље, немилице прогањали и сатирали.

У ствари је са Томашићевом оставком ово: Хтео је бајаги да падне на другом питању, а не на оном, на ком ће пасти министарски друг Хедервати. Као препреден пацов напушта за времена лађу, која тоне.

Нови Сад, 21. јула.

Наступање звања новог заједничког министра финансија. Нови министар финансија, барон Буријан, наступио је своје ново звање. У име чиновништва министарства поздравио га је секциони шеф витез Хоровиц.

Интересантно је, што је министар у погледу будуће управе у Босни и Херцеговини говорио чиме је, дакле обележио свој програм рада. Министар је говорио између осталога: „Ера, која је сада закључена, створила је помоћу свију вас чврсте темеље, на којима могу и слабије руке да зидају даље. А мора се даље зидати, јер државни живот не трпи застоја и ми не можемо одати достојнију пошту успомени умрлог великог државника, него *ако оно од њега наслеђено скупоцено наслеђе брижљиво управљамо и умножавамо у његовом духу*. Нама је дакле дужност, да одржимо неповређено оно, што се створило да изградимо и довршимо започето и утаначено, и да увек имамо јасан поглед и радину руку за нове потребе, које се стварају сваким даном“.

Дакле, остаје све по старом: наставиће се Калајева политика и рад. Али, изгледа нам, да ће се г. барон Буријан нешто преварити са тим „својим“ програмом, јер ће нове прилике и ново доба нагнати неминовно и самог новог „босанског вицекраља“, да се њима мора прилагођавати, а да напусти Калајевске старе стазе и богазе. Неће, држимо, проћи много времена, а он ће се о томе уверити.

Из Старе Србије.

— Допис „Застави.“ —

Призрен, 16. јула.

Из прошлих мојих извештаја познато вам је да је порта похватала арнаутске неке зулумћаре и спровела их на заточење у Азију. Ваља и опет нагласити, да се хватају само обични зликовци другог ранга, тако звани „пилићари“, а они главни се остављају на слободи, да и даље пију крв српском народу.

Љуто би се варао сваки онај читалац, који би мислио, да тим зликовцима рђаво иде у прогонству у Азију. На против, они живе тамо много боље, но код својих кућа. То они сами потврђују у писмима, која шиљу отуда својима у Призрен и Ђаковицу. Оних 38 арбанашких разбојника из тих срезова, који се налазе у прогонству у Кастамбалу, у Малој Азији, примају од султана месечно пет златних лира (сто десет круна) плате, а тамо прогнати призренски и ђаковачки мудеризи (хоџе) и чувени разбојник Рустен Кабош по 15 златних лира (330 круна) месечно. Сви ови „прогнаници слободни су, раде шта хоће и иду куд хоће, беспосличе и примају масне плате! Познатим „прогнаним“ зликовцима у пуковничкој униформи, првацима завађених арнаутских племена у Ђаковици Риза-бегу (познат под именом „шварцгелб“) и Бајрам-Цуру иде у Азији још боље. Они у место казне добише положаје команданата жандармерије, први у Алепу, други у Битлису са мазним платама и додатцима.

Као што се види, „прогнаницима“ иде бриљантно, а порта међутим, хвалише се у цариградским телеграмима, како је кривце „строго казнила“. Право се каже: да нико крупно као Турчин не лаже.

Путници из Скопља казују, да је тамо увелико почело пуштање у слободу затворених бугарских комитетлија и бугарашких првака из скопског санџака. Пуштено је око 50—60 Бугараша, а ово да на баће пуштени и остали сем неколицине врло јако компромитованих и познатог скопског обућара Топалова, председника гамошње комитетске филијале, који на позив власти, није хтео положити заклетву верности султану. Других једанаест првака одазвали су се одмах позиву власти и положили заклетву верности, после чега су одмах и пуштени. Овако благо поступање са бугарашким револуционарима — што је последица руске и аустро-угарске дипломације у Цариграду за њих — даће само новог маха и куражи бугарашким револуционарима. Само се у Турској толерира револуциона радња без икакве казне!

Од тих путника дознадох још, да бугарски комитет и даље душмански поступа са Србима. Једна комитетска чета је упала у чисто српску област Пореч у битољском вилајету, жарећи и палећи по тим српским селима и приморавајући сељаке Србе, да се уписују у комите, што ови, као добри Срби, неће да чине. У велешком срезу ухапсила је пак турска власт, на тужбу Бугараша, честитог српског учитеља Рада Радивојевића и још неколико Срба сељака из села Оморана, које је цело напустило Бугараше и прешло на српску страну. Бугарске четовође Чалакаров и Ристев кољу и вешају Србе сељаке у леринском срезу. Крв на све стране, а највише српске крви, коју проливају и Арнаути, и Турци и вајна браћа Бугари-Па докле тако?!

Србин.

Политички преглед.

Избор папе. Кардинали су у конклави већ два пута приступали избору, али ни на једног кардинала није могла пасти потребна већина. Погађа се, да су највише гласова добили Рампола и Вјнутели, а по 3—5 гласова Орељa, Ди Пијетро, Капићелавро, Гати, Аљарди и Свампа. Ипак се надају, да ће се избор брзо обавити.

Вести из места и са стране.

Избор посланика и Епарх. скупштинара.

Јављају нам из Сомбора да ће у четвртак 31 јулија ове године бити избор посланика за народно црквн. сабор. Како световног тако и свештеничког за варош Сомбор односно срез. Одушевљење је старо и ако нема изгледа да ће се ико кандидовати са другим којим програмом осим радикалним. Кандидати су такођер стари т. ј Новак Машић из Сомбора и Јован Јовачовић парох из Рајића. Надамо се да ће нас приликом избора посланика и наши угледни људи са стране посетити, да виде одушевљење народа још и данас за начело радикално. Такођер су одређени и избори за епарх. скупштину за варош Сомбор, који ће се одржати 3-ћег августа о. г. Сомбор шаље 5 заступника у епарх. скупштину. Код нас је иначе све у свом реду од како је ново стање настануло, мир и ред на све стране а општина црквн. полако подиже главу.

Избор заступства у Ердевику.

Пишу нам из Ердевика: „Данас 29. (16.) јула т. г. обављен је избор новога заступства управне општине у Ердевику. На жалост овог пута се не

сложише духови изборника, јер их прваци заведоше и обмануше, те изабраше заступство од 12 заступника, међу којима има да не би могли нити смели бирани бити. — Још у пркос тому, што је до данас увек опћина Ердевик већином Срба у заступству имала, но данас се догоди обратно. По жељи главних кортеша и вођа г. пароха Петра Араницког и другова, даје од 12 заступника једва само 3 Србина у ново опћинско заступство изабрано, а што још најлепше карактерише вође, да чак и Јевреји за Србе гласаше, а Срби за Србина не! Из овога се јасно показује, да се особне мржње и интереси терају".

Како смо прошли с браћом.

Пишу нам из Нове Градишке: Ми смо у Новој Градишци Срби и Хрвати заједнички радили приликом послиједњих избора за земаљски сабор. Све што је свјесно и самостално међу Србима било, било је одлучно за опозиционог кандидара Барчића. И да су нас пустили на избор, видјели би „браћа" Хрвати, колико би било српских гласова. Знаду они то врло добро.

Остали смо и даље сложни. Др. П. Чуповић улагао је протесте против изборне листе за опћинско вијеће, трудио се, радио — није ли тако, браћо — и видјели смо резултат. Опозиционална листа са 6 Срба, 11 Хрвата и 1 Чивутом, једногласно је продрла. А и ту су били одлучни изборници Срби у већини. Само је „Хрватско Право" у своје вријеме изразило своје признање „грч. ист. Хрватима" на њиховом држању приликом избора за опћинско вијеће у Новој Градишци. А то тек није мала ствар!

Шта више, да су Срби на биралишту били друкчији, да су били, рецимо, као што су они, могли су окренути опаклију и изабрати 12 Срба вијећника. Сјећају се врло добро браћа Хрвати, колико су опозиционалних изборника Хрвата на биралиште довели. — Много мање од Срба.

Бадава, свијест је свијест! Али Срби тога не учинише. Па шта је било? У првој су се сједници „браћа" одмах исказала — нијесу могли барем мало причекати — одмах су стали одлучно противу Срба (ваљда из захвалности) при избору начеоника. Од компетената за најспособнијег никако нијесу били, шта мислите за што: — што је „Влах". Што је Србин, неће га за начеоника. Немају ништа противу њега, али Србин да буде начеоник, то не смије бити. Сватко прије, само Србин не. Волио би знати, колико би они н. пр. за опозиционог кандидата случајно Србина, за земаљски сабор довели изборника. Либерални су то људи, види се! Таки су у свему и по свему, и сваки Србин треба да се мане ћорава посла тјерати вјетар капом.

Послије су за себе „браћа" држала конференције без Срба, и чудили се, кад на други избор начеоника, Срби нијесу дошли.

Само нам у очи пада, у тој ствари врло жалосна појава. Брат наш рођени, Србин на жалост, (име ћемо му за сад прећутати) играо је при послиједњем безуспјешном избору начеоника, врло жалосну, да не речем срамотну, улогу. Солидаран је био са Хрватима противу рођеној браћи. Ако човјек и има интереса, ако и не схваћа баш право национални свој понос, и опет велим, мора у овако озбиљним часовима пазити, шта ради!!

Браћа Хрвати ће можда изабрати си начеоника и без Срба. Срби, као мањина, радиће у вијећу колико могу, али ће ваљда већ једном и научити, да с никим не праве компромисе, да раде, ако што могу сами, без „браће". И то је све требало да зачини ону слогу приликом Барчићевог избора.

„Српски Учитељски Конвикт у Новом Саду"

примио је у јулу текуће године ове чланарине: Вељко П. Петровић, учитељ у Земуну, у име свечарског прилога 1 круну; — Ђока Михајловић, учитељ у Новом Саду, члан оснивач, у име чланарине 10 круна; — Васа Стојадиновић, парох у Чуругу, члан потпомагач, у име чланарине 100 круна; —. Стеван Вукадиновић, учитељ у Батоњи, члан оснивач, у име чланарине 80 круна; — Светозар Боровац, капетан у миру из Новог Сланкамена, члан потпомагач, у име чланарине 100 круна; — Српски учитељски збор у Новом Саду, уместо венца пок. свом члану Лепосави Вукановој, 14 кр. 40 пот — На свима овим прилозима захваљује Управа Конвикта.

Дечији рад у Америци.

Према различном развићу индустрије у америчким државама врло је различито и занимање деце по фабрикама. У неким државама, као у Небрасци, Калифорнији и др. допуштен је рад у фабрикама деци од 10 година; у другима: Дакоти, Вирдинији и т. д. од 12; у Охију и Пенсилванији почиње похођење фабрика у 13. години, док је у Колораду, Идијосу, Конектикуту, Индијанији, Месечузету, Мичигену, Минесоти, Мисури, Њујорку и Висконсин сваки рад деци испод 14 година забрањен. — У већини држава радно је време за младе раднике и раднице регулисано и то за прве је у узрасту до 16 односно 18 година највећи број радних часова преко недеље 55 или 60. За раднице од 21 године узраста не сме по правилу број радних часова прећи 55 или 60 у недељи.

Трговина.

НОВИ САД, 19. јула 1903. године. Пшеница прве квалитете нова 7 фор. 10 —— н. Пшеница средња 7 — н. Пшеница лакша робе 6 ф. 80—90 н. Наслада 6 ф. 50—80 н. Јечам 5 10—30 н. Зоб 4·80—00 ф —— н. Кукуруз у зрну 6 ф. 10—30 — н. Брашно нови — ф. ——— у клипу — ф. ——— н

Маст 72 фор. Сланина сува 72 фор. Шунка паљена 70 фор. Све од 100 килограма.

*

БУДИМПЕШТА, 30. јула 1903. — Извештај будимпештанске филијале Српске Банке са будимпештанског ференцварошког недељног вашара за марву.

На данашњу пијацу је довежено из Мађарске 682, а из Србије 2316 комада волова. — Крава из Мађарске 645, а из Србије 475. — Бикова из Мађарске ——, а из Србије 210. — Бивола из Мађарске ——, а из Србије 131. — Годишњака из Мађарске 36, а из Србије ——. — Укупно из Мађарске 1363, а из Србије 3132 комада.

Довоз је дакле за 586 грла више него на прошлом вашару. — Правац (тенденција): И ако је било много купаца са стране, цене су се услед великог довоза могле одржати само за добру робу, дочим су за слабу робу и за краве, којих је био довоз врло велики, продавци морали попустити 1—2 потуре по килограму.

Цене су биле следеће:

Велики товљени волови из Мађарске 60—72, а из Србије 58—70; средњи из Мађарске 54—58, а Србије 52—58; слабији из Мађарске 46—52, а из Србије 41—50. — Краве из Мађарске 40—60, а из Србије 40—60. Биволи из Мађарске ———, а из Србије 35—52.

Цене се подразумевају по 100 кила живе мере без икаквих одбитака у крунској вредности.

Непродато је остало —— грла.

Робу за ову пијацу примамо у комисију на продају уз најповољније услове. — Са ближим објашњењем стојимо радо на расположењу.

Оделење за робу будимпештанске филијале Српске Банке, Budapest, IV. Váczi utcza 34.

Брзојави „Застави."

Стигли 21. јула.

Подмићивања у Будимпешти.

Будимпешта. Врховни градски капетан Руднаји изјављује да није истина, чиме се он обећује, да је он хтео спречити, да се Динеш врати. Министар-председник преслушаће се данас по подне. По вестима, које је добила будимпештанска од цирихске полиција видио је Динеша један угарски журналиста у Цириху.

Будимпешта. Парламентарна комисија састала се јутрос у 11 сати. Председник Едмунд Миклош. Председник јавља: гроф Александар Телеки и гроф Михаел Карољи моле комисију, да их журно преслушају. Комисија решава, да преслуша Телекија данас, Карољија сутра. Председник износи акт полицијске дирекције о курентирању Динешевом. Курентирање издато је 31. јула у 6 сати 50 минута у вече. Кад се оверовио протокол, изјавио је посланик Олај, да хоће свој исказ да надопуни, и моли, да се преслушају новинар Лудвиг Мадајс, секретар грофа Сапарија, вођа социјалиста и други. Артур Сингер који ће данас бити преслушан изјавиће, да он није никад преговарао о подмићивању и куповању „Мађарорсага". Да он није никад ни с ким преговарао у нацијоналној касини о подмићивању. Да је према томе изјава Владислава Сереша потпуно неистинита, и да је његово, Сингерово, уверење, да министар председник није умешан у ту ствар.

Социјалисте против владе.

Будимпешта. У недељу обилазили су социјалисте демонстративно по улицама, а за тим су одржали велику скупштину, која је била наперена против владе и сабора (?).

Скупштина је изјавила, да ће енергично потпомагати опструкцију, ако хоће опозиција да се бори за опште право гласања.

✝

Јавна захвала.

Тужним и ожалошћеним срцем, јављам свима мојим сродницима и пријатељима, да ми се моја премила кћи, односно сестра и тетка

СОФИЈА МАРИНКОВИЋ
рођ. Милиновић

после дугог и тешког боловања дана 13. (26) јула у вечност преселила.

Овом приликом, изричем најлепшу хвалу преч. г. г. Павлу Бошковићу пароху из Руме, Сими Бабином месном пароху и Николи Козобарићу пароху из Путинаца, који су својим чинодејством нашу милу покојницу до вечне куће одпратили.

Од свег срца се захваљујемо и свима осталим пријатељима и сродницима, који нам у нашој превеликој тузи утехе пружише и нашу драгу и милу покојницу до црног гроба испратише.

У Петровцима, 20. јула 1903.

Ожалошћена мати и остала родбина.

572

Стечај.

Расписује се стечај на седам упражњених питомачких места Текелијина завода.

Питомци уживају у заводу бесплатно стан, огрев, осветлење и послугу — уза то још и по 600 круна стипендије ако су слушаоци универзитета а 500 круна ако су гимназијалци -- плативи у 10 једнаких месечних оброка.

Молитељи ваља да искажу:

1. Крштеницом да су православни Срби, рођени у земљама круне Св. Стевана.

2. Сведоџбом своје општине, да су сиромашни.

3. Лекарском сведоџбом, да су потпуно здрави.

4. Школским сведоџбама од године 1901./1902. и 1902./1903., да су доброга владања и врло доброг успеха у науци, да су свршили барем VI-ти гимназијски или реални разред или да слушају правничке, медичке, филозофске или техничке науке.

При избору имају првенство — при једнакој квалификацији — слушаоци универзитетских наука.

Молбенице се подносе до 7. (20.) августа 1903. *Патронату будимпештанскога завода Саве Текелије*, Budapest, I. Dőbrentei útcza 14. sz.)

Патронат будимпештанског завода Саве Текелије.

Лукијан Богдановић, с. р.
епископ, председник.

573 1—3

Натјечај за учитељицу.

Потписана општина потребује учитељицу на овомјесној српско православној школи и то за I. и II. разред.

Плата је учитељици 900 К годишње, које ће се у мјесечним оброцима у напред плаћати.

Дужност је учитељици у I. и II. разреду у прописаним предметима подучавати, недељом и празничним данима у цркви заједно са учитељем појати и женски ручни рад у сва четири разреда предавати.

Компетенти имаду доказати да су Српкиње православне вјере да су оспособљене за вршење учитељскога звања, уз то да поднесу сведоџбу о моралном и политичном владању.

Рок пријаве траје до 1. августа по ст. календару.

Српска провославна црквено-школска општина. 571 1—3

У Бос. Градишки, 16. јула 1903.

МУЖ И ЖЕНА.

Норвешка приповијетка од Амалије Скрам.

(Наставак) (8)

IV.

Олина се надаше сваки дан да ће родити. Пошљедња два мјесеца опет се уздржала да не пије, једно зато, што је Сијур Габријел био једнако код куће, а друго опет зато, што се осјећала и сувише слаба за своја уобичајена подузећа. Сјем тога замолио је Сијур Габријел пастора, да је дозове к памети. Пастор разјасни Олини, да она у садашњем положају има и сувише разлога да се причува. Ако се не окане свог грјешног живота, нека буде спремна, да ће је стићи гнијев божји и она родити наказно дијете. Такви се случајеви често дешавају.

Те ријечи уплашише Олину. Она је често плакала у пошљедње вријеме и непрестано мислила на смрт. Често је по читаве сате пресједила у шупи, врћела главом и непомично гледала у једну тачку. У осталом, свршаваше она своје кућанске послове, као увијек. Вечера је била готова на вријеме, и све до пошљедњих дана помагаше им у пољским радовима, радећи колико је могла. Ходала је лагано, повлачећи ноге, тешко се сагибала, често гласно јечала, али говорила није скоро никад.

Напошљетку рече јој Сијур Габријел. да остане код куће. Сијено и жито свезли су, а све друго могаше он спремити сам са дјецом. Поред тога морала је и да приправи којешта за дијете.

Олина скнади неколико старих крпетина и поче крпити, кројити и шити, а сузе јој међутим непрестане капаше са врха носа на швело.

Сијур Габријел скиде са тавана колијевку и напуни је новом сламом. Олина прострије по слами комадић цвилиха, а сврх тога разастре јорганчић, што га је сашила од своје старе доње сукње.

Сијур Габријел радоваше се том спремању, разгледајући кришом Олинин посао, кад ње не бјеше у соби. Да је све то било ново новцато, не би се могао већма радовати.

Како је вјешта и брза била Олина! Нигдје јој нема пара. О томе бјеше од увијек увјерен.

Један пут ноћу, пошљедњих дана септембра, пробуди се Олина од болова у крстима, и њој би одмах јасно, да је надошло вријеме. У соби бјеше тамно као у рогу, и од гласног хркања Сијура Габријела ни мало се није чуло њено стењање. Она сјеђаше непомично на клупи, и покушаваше да се дигне и пробуди мужа, али не могаше никако. Напошљетку напреже сву снагу и сиђе на патос, но у исти мах сва се згурила, ухватила рукама за крст и глсно зајечала. Једва бјеше допузала до кревета и придржавајући се за њ тешком се муком некако подиже на кољена.

— Сијур Габријел! — простења она и трже га за рукав од кошуље, — зовни макар кога!

Он спаваше као заклан.

— Сијур Габријел! — понови она јаче, — иди по Адну Ларсову.

Сијуру Габријелу оте се из грудих некакав промукао звук.

— Шта је? — запита он буновно. — Ти си устала? Он скочи уплашен, видећи, да је нема у кревету.

Она опет допузала до клупе и сједе као што је и прије сједила. Стењање њено биваше све јаче и јаче, а са чела цуриле јој крупне, студене капље зноја.

Не говорећи ни ријечи, спусти Сијур Габријел ноге са кревета, дохвати капут, који је висјео изнад кревета, обуче га, и за тим напипа руком на патосу чизме.

— Да запалим свјетло? — запита он, закопчавајући једном руком капут, а другом пипаше по зиду, да нађе капу.

— Не, не треба. О, Господе Боже, смилуј ми се! Помози ми, спаси ме!.. Ох, ох, ох... Умирем... Ојојојој!...

Сијур Габријел непрестано је чуо њено стењање, док год је трчао преко ђолине. затим скрену десно путем, што вођаше од мора понед Геленског Блата, к сусједним становима. Пирио је јак јужни вјетар, киша му ударала равно у лице, ноћ била тамна, али Сијур Габријел трчаше тако сигурно по неравном путу, који се кривудао између великог, маховином обраслог камења, као да је дан.

Послије десетак минута осјети он да гази по нечем меканом. „То је сигурно башта Ларса Трет,“ помисли он и, скренувши мало на лијево, осјети под ногама тврђу земљу.

Сад је морао бити близо куће. Јест, тако је, у тами указаше се лаке контуре дугачког здања са вратима на средини.

Он се успе на камените басамаке високога прага и стаде шаком лупати у окована врата, која бјеху по средини раздијељена на двије поле. Њему одговори промукло псеће лајање. Сијур Габријел поче опет лупати, пас залаја још јаче и бјесније.

— Скипер, Скипер, шибе, проклето псето!.. Но, но, ходи овамо, ходи овамо!

Сијур Габријел препозна по гласу Ларса Трет.

Пас зарежа и преста лајати. У исти мах отвори се горња пола врата.

— Ко је? запита груб глас.

— С Геленског Блата, — одговори Сијур Габријел једва предишћући, затим скиде капу и стресе с ње воду.

— Мислио сам провалићеш врата! — прогунђа љутит глас. — Какву си ларму дигао!

— Пошаљи брже Адну! — одговори Сијур Габријел.

— Није код куће.

Сијуру Габријелу учини се, као да за неко стиште за гушу.

— Гдје је? — запита он.

— Отишла је.

— Кад?

— Синоћ.

— Можда ће доћи?

— Ко би је знао, али тешко по таком времену.

— Ех, ти — промрмља Сијур Габријел окрећући у рукама капу. — Олина јауче из гласа. Сад ће родити.

— Адна неће стићи до зоре — одговори онај равнодушно.

Сијур Габријел запита, колико је сати.

— Сад баш изби поноћ.

(Наставиће се).

СТЕЧАЈ.

На овдашњој вероисповедној школи упражњено је место учитеља то се овим расписује стечај.

Плата је учитељска 800 круна и то: 600 круна у готовом новцу, а 200 круна у биру; даље 39 мтцнт. жита, 12 мтцнт. кукуруза, и 2 ланца ливаде, на коју учитељ порез плаћа. Од 600 круна прима ће у месечним оброцима и то: 400 круна из епарх. вршачког фонда а 200 круна од црквене општине; бир у јесен добија редовно сваке године, даље 2 хвата тврдих дрва, стан у нарави из две собе једне кухиње, једне јестичаре, подрума, даље шталу за марву, шупу за дрва и лепу башту. Од погреба, где буде учитељ позван, добија 1 круну, а од парастоса 40 потура.

Рок стечаја је до 20. јула т. г. а на дан св. Илије одржаће избор. Овај, који жели ово место по лучити, има се молбеницом на месни школски одбор обратити.

Учитељ је дужан, како свакидашњу, тако и пефторну школу држати у цркви недељом и празницима појати и децу водити, и школску децу у црквенојању настављати.

У Дежану (Dezsanfalva) 30. јуна 1903.

Радивој Стојановић перовођа. — **Илија Матић** председник.

497 3-3

СТЕЧАЈ.

Српска православна црквена општина аџанска отвара стечај за забавиљу на новоустановљеном вероисповедном забавишту.

1. Плата је у готовом новцу . . 800 круна
2. На огрев свој и забавишни . 100 „

Дадиљу општина бира и плаћа.

Уз то има забавиља у забавишној згради стан од две собе кујне, подрума и тавана.

Плату прима у месечним оброцима унапред из српске православне црквене благајне.

Изабрана забавиља ступа у стан 1. (14.) октобра, када и дужности наступа.

Рок стечају истиче 15. августа о. г.

У Ади, 15. јула 1903.

Школски одбор

2—3 559

СТЕЧАЈ.

На салашкој мешовитој основној српској школи у Ади, отвара се стечај на учитељско место.

1. Плата је у готовом новцу 600 круна.
2. На свој и школски огрев 100 круна.
3. На оправку полупаних прозора 5 круна.
4. Три ланца ораће земље, на коју општина порез плаћа.
5. Пошто нешто од три ланца фали — то у име отштете добија учитељ од политичне општине 29 круна 20 пот.
6. Удобан стан и леп врт.
7. Плату прима учитељ из пол. благајне у месечним оброцима у напред.
8. Учитељ је уз горњу плату дужан и повторну школу држати.
9. Сваке пете године доплатак од политичне општине 100 круна.

Ако учитељица буде изабрана — дужна ће бити у школи и ручни рад предавати.

Компетовати могу и свршене учитељице.

Који год учитељ (учитељица) изабран буде, дужан ће бити о своме трошку зими фуруну грејати, а школску дворану чистити и патос рибати.

Дужности му »Уредба« прописује.

Рок стечају истиче 15 ог августа о. г.

Ада, 15. јула 1903 год.

Школски одбор.

2-3 560

Част нам је поштованој г. г. **поседницима млинова и млинарима** до повољног знања ставити, да смо због умањавања нашег нагомиланог стоваришта, а да обрт подигнемо, **знатно цене нашем млинарском камену спустили** до о позива.

Наш фабрикат је подесан за свако млевење, а нарочито се препоручује за просто (flach) и кукуружње млевење, те са своје изврсности на најбољем су гласу. — Мустре камена и ценовник са ближњим повољним условима за плаћање шаљемо о нашем трошку. — У већим варошима провинције **тражимо добро уведене препродавце и заступнике**

jbányai Malomkőgyár Részvénytársaság

Bars-megye.

2—2 562

ЗА МОЈУ

ПОМОДМО-МАНУФАКТУРНУ

КРАТКЕ И ГАЛАНТЕРИЈСКЕ РОБЕ ТРГОВИНУ

потребујем старијег помоћника, који мора бити Србин православне вере, али и вичан немачком језику. Исти мора бити вешт самосталан продавац. Ступање одма. Понуде са ознаком плате ваља упутити на

Х. Брандајза

у Брчко (Босна.)

564 2—3

Мануфактурна трговина

ФРАНЦА РУКШТЕТЕРА

у Нем. Паланци

потребује једног старијег и једног млађег помоћника, који говоре српски и мађарски а одмах ступити могу. 568 2—3

Адресар.

Под овим насловом доносићемо **АЗБУЧНИМ** *редом (и по местима и по презименима) фирме и имена трговина, занатлија, гостионичара, новчаних завода, разних подузећа, адвоката, лечника и т. д. — Ове ће адресе излазити 52 пута годишње, и то 30 пута у бројевима од петка, који су распрострти у више хиљада примерака. Околина која долази у та места била би обавештена, где да се обраћа за своје потребе. А и иначе ако хоћемо да радимо један с другим, треба да се знамо и познамо. — Они, који још нису уврћени молимо да се обрате администрацији „Заставе“.*

Баваниште.

Ђ. Јовановић, гостионичар преко од општ. куће.

Будимпешта.

А. Мудрински, ципелар. vás u. kerepesi út sarok.

Бела Црква.

Браћа Ђорђевић-Нанчић мануфактурна и моде трговина, „код белог голуба“ у сопств. кући.

Јоца Стефановић, шпецерајска и деликатесна трговина код главе шећера.

Коста Костић, шпецерија и дивљачи трговина.

Вел. Бечкерек.

Живојин Терзин, мануфактура код Баче свирца.

М. Михајловић Јарковчанин, памучар. трг.

Новчани заводи:

Српска задруга за штедњу.

Плаћа на улоге $4^1/_2$%, а својим члановима 5%.

Држи цензуру сваког раденог дана.

Беч.

Велимир Бингулац, комисионарска радња Wiedener Hauptstr. 10. II. St.

Перо Деспић,

Главно заступништво Краљ. Срп. Извозне Банке за Аустрију. II. Obere Donaustrasse № 93.

Ст. Бечеј.

Стева Живковић, лепедер, црквена ул. 1031

Винковци.

Филијала творнице намештаја и покућства:

Божић и Мецинг из Осека.

Вировитица.

Филијала творнице намештаја и покућства:

Божић и Мецинг из Осека.

Вршац.

Мита Матејић, фабрика саламе продаја на велико и у 5 кила пакетима.

Сава Томић-Печена, хотелијер код „Париза".

Вуковар.

Никола Бингулац, кројачка радња, гл. пијаца.

Жабаљ.

Коста Михајловић, шпецерајска, гвожђарска, и креча трговина и гостионица.

Новчани завод:

I. Задруга Срба Шајкаша за међусобно помагање и штедњу.

Плаћа на улоге 6%. — Дани цензуре су вторником и суботом.

Земун.

Др. Јован Радивојевић-Вачић, адвокат.

Др. Миливој Бабић, бранилац у казнен. стварима.

Миливој Савић, трговина мешовите робе и стовариште шљивовице.

Ириг.

Ђорђе Пуљо, гостионичар и хотелијер.

Лазар Недић, стаклар преко од велике чесме.

Горњи Карловац.

Никола Дубајић, гвожђарска трговина.

Миле Куга, гвожђарска трговина.

Браћа Милићевић, мануфактурна трговина.

М. Влатковић, трговина готовог одела.

Срем. Карловци.

Вински продуценти:

Др. Ђорђе Красојевић адвокат и заступник српских народних црквених фондова.

Др. Миша Михајловић, градски физик, вински продуцент.

Петар Ршић, воскар и колачар.

Ђорђе Секулић, мануф. и кратке робе трговина.

Јосим Живановић трг. меда и пчеларски ствари

Ст. С. Јанковић шпецерајска трг., главна пијаца.

Ст. П. Момчиловић шпец. трг., коже и вина.

Велика Кикинда.

Светозар Новаковић, уметнички бравар.

Сергија Којић, дрворезац и позлатар.

Ђура Милић, трговина разне пернате живине.

Младен Кристифоровић. кројач, главна ул.

Петар Ракић кројач свештенич. и мушког одела.

Милош Тешић кројач војног и цивилног одела.

Миливој Лотић, мануфактурна трговина.

Никола Милић, месар, продаја масти и сланине.

Стеван Радонић, израда црквених утвари.

Урош Малогајски, папуџија.

Милан Вукић, сарач.

Живан Чоков, сатлер и лакирер.

Васа Гајин, дрндар и кабаничар.

Миша Ђуричин, четкар.

Пециво ракије и трговина шљивовице и комовице:

Ђока Недучин и друг.

Шпецерајске трговине:

К. М. Мирков, главна пијаца

Мил. Т. Мирков „код лубенице" код срп. цркве.

Александер Ранков.

Митровица.

П. А. Искрић, галантеријско-помодна трговина.

Д. С. Јовановић и др. мануфактурна трговина.

Ник. Ненадовић, шпецерајска трг. код Арапина.

Радивој Николајевић, шпец. трг. на вел. и мало

Велимир Радак, шпецерајска трг. код „Лава".

Продаја и куповина малих и великих дуката.

Мирослав Спајић, мењачница

Срп. ципеларска задруга, »Српски Дом«

Ново уређено са ацетил осветљено свратиште:

Тале Стефановић, близу главне пијаце.

Погребно подузеће „Хуманитет"

Ђоке Давидовца.

Нови Сад.

Адвокати:

Др. Миливој Григоријевић, грчка ул 10.

Др. Бранко Илић, ћурчијска улица број 11

Др. Паја Јанковић, грчка улица број 7.

Бербери:

Владимир Угришић, лебарска улица број 6.

Милутин Милићев, ћурчинска улица број 21.

Винарска радња:

Александар Адамовић, пецара комовице, шљивовице и коњака, — продаја на мало, господска улица број 8. и житна пијаца број 10.

Воскари и колачари:

Мија Чупић, ћурчијска улица број 30.

Галантеријско-помодне трговине:

Браћа М Поповићи, главна улица.

Гвожђарске трговине:

М. Вулпе, код „Плуга", темеринска улица бр. 12;

Антон Георгијевић, код „Златног звона", главна улица број 4., преко од владичиног двора.

Гостионичари и хотелијери:

Стева Димитријевић, код „Камиле".

Тима Јерковић, кисачка улица.

Вуја Пуповац, лебарска улица број 3.

Јован Ђорђевић, темеринска улица број 17.

Ђурица Ракић, темеринска улица број 31.

Зидари:

Васа Каћански, Фрање Листа улица број 7.

Босанска кафана са конаком, футошка ул. бр. 18.

Мехмед Арнаутовић-Тешњак.

Јорганџије:

Зорка Милићева, житна пијаца бр. 11.

Казанџије:

Милан Т. Јовановић, казанџијска улица.

Књижаре:

Милан Ивковић, преко од владичанског двора.

Глиша Лазаревић, дунавска улица број 5.

Браћа М. Поповићи, главна улица.

Творница каруца и кола:

Јован Мунћан, кисачка улица.

Књиговезачке радње.

Милан Манојловић, ћурчијска улица бр. 6.

Кобасичари:

Филип Михајловић, продаја масти на велико и мало, житна пијаца.

Кројачке радње:

Теодор Гајић лебарска улица бр. 12.

Витомир Ф. Куруца, дунавска улица број 4.

Мита Томић, кулунџија, преко од саборне цркве.

Лекари:

Др. Јефта Стојаковић, главна улица бр. 25

Др. Ђура Трифковић, главна улица број 24.

Мануфактурне трговине:

Петар Матић, код „Беле Лале", главна ул. 11.

Мануфакт. памука и срп. платна трго. „код 2 чобана"

Косте П. Миросављевића, ћурч ул. бр. 24.

Гавра Ј. Полит, код „Златн. Лафа" гл. ул. 15.

Мерници:

Стеван Славнић, главна улица број 25.

Машамодска радња:

Анка Попов, главна пијаца 14, до апотеке.

Новчани заводи:

Српска задруга за међусобно помагање и штедњу у Новоме Саду

Основана 1870. год.

Цензура: сваког понедељника среде и петка, свагда у 10 сати пре подне.

Српска Учитељска Новчана Задруга

у црквеној кући, житна пијаца број 3.

Стовариште мушког и женског одела:

Капамација и Бонди, главна улица број 3

Осигурање живота и ренте:

Коста Шипош, гл. инспектор за Бачку и Срем „холандског осиг. друштва" — Петефи ул. 30.

Опанчари:

Прва Српска опанчарска задруга, у Чавићевој кући, главна улица бр. 6.

Памучарска трговина:

Јован Т. Чавић, код „Преље", главна улица.

Једина часто платнарска радња:

Давид Ћурчић, главна улица у сопственој кући.

Произвађач пероноспоре-штрцаљки:

Милан Т. Јовановић.

Продавац птица:

Лазар Лучић, темеринска улица.

Погребна подузећа:

„Конкордија" Ђуре Стојковића, ћурчијска ул. 15

Паја Марковић, дунавска улица.

Филијала творнице покућства:

Божић и Мецинг, из Осека, дунавска улица.

Папуџије:

Милан Радујков.

Подузимачи за иконостасе и Христове гробове.

Лука К. Алексијевић.

Никола Ивковић, дунавска улица.

Радња свештеничких хаљина, појасева и шешира:

Никола Ивковић, дунавска улица.

Обнављање старих иконостаса и св икона:

Лука К. Алексијевић.

Набављање црквених звона:

Лука К. Алексијевић.

Трговина барјака и застава за школ, певачке дружине и друштва:

Лука К. Алексијевић.

Набављач стаклених прозора са светитељима:

Лука К. Алексијевић.

Трговина са рибом на велико и мало:

Фрања Ловрековић, Сечењијева улица 9.

Сарачи:

Тодор Никетић-Бошко, дунавска ул. 10.

Фабрика сирћета и сирћетне есенције:

Милан Лакић и др. главна улица.

Стовариште надгробних споменика:

Паја Марковић, дунавска улица.

Стаклари:

Гоша Алабурић ћурчијска улица бр. 12.

Сликарски уметнички завод:

Иван Ј. Стојковић, главна улица бр. 25.

Трговина црквених утвари:

Лука К. Алексијевић.

Милан Ивковић, преко од владичина двора.

Никола Ивковић, дунавска улица.

Цветарница и вртарница:

Војина Јовановића, дунавска улица бр. 3

Ципеларске радње:

Прва српска ципеларска задруга. Стовариште ћурчијска бр. 11. — Радионица гл. ул. 3.

Младен Ивошевић, у кући Матице Српске.

Кузман Јуришић, дунавска улица бр. 22.

Ћурчијске радње:

Милан Винокић, ћурчијска улица број 8.

Гавра Нецков, ћурчијска улица број 16.

Ђорђе Пушић, ћурчијска улица.

Шпецерајске трговине.

Ђока Мољац, кисачка улица.

Стојановић и Радовановић „код лафа" гл. ул.

Давид Ћурчић, глав. улица у сопственој кући.

Шпецерија, материјала, боја и варива трговина на велико и мало.

Никола Димовић, код „Црвеног рака".

Штампарије:

Српска штампарија Браће М. Поповића.

Српска штампарија дра Свет. Милетића.

Трговина свештеничких шешира и ћелепуша:

Петар Маркуш, главна улица.

Осек.

Творница покућства и атеље за декорације:

Божић и Мецинг, горњи град.

Панчево.

Љуба Радивојевић, лицидер, кућа срп. црква. општине.

Ђура Димитријевић, житарска трговина.

Јоца Бећановић, кафана „Национал".

Др. Стев. Јовановић, лекар. Гроздонова ул. 6. ординира од 11—12 пре и 2—3 сата по подне.

Миливој Матић, мерник, мађар-улица број 5.

Новчани заводи.

Прва панчевачка српска ратарско-занатлијска задруга за штедњу и предујам.

Плаћа на улоге 5%.

Цензура се држи: уторником и петком.

Обућарска радња. Основана 1861. го.

А. Милорадовић, Велико стовариште чизама, ципела и папуча на мало и велико.

С. Суботић, стаклар, преко од св. савског дома.

Шпецерајске трговине.

Рада Јовановић код „Грозда" код успен. цркве.

Д. Ђонин, код „Златне Крушке".

Нем. Паланка.

Гвожђарска и шпецерија трговина:

Марко Марцикић

Перлез.

Коча Поповић, мануфактурна и шпецерија радња.

Коста Ракић, мануфактурна и шпецерија радња.

Рума.

Помодно-мануфактурна и конфекциона радња:

Бранко М. Спајић, „код златне круне."

Данило Удицки, шпецерајска трговина.

Бранко Богдановић, шпецерајска трговина.

Новчани заводи:

Румска Штедионица

(основана 1871. год.)

уплаћена деоничка главница К **60,000.** Резервни фонд К **180,000.** Улоге укамаћује са **4%. $4^1/_2$%** и **5%.**

Сегедин.

Милошко Марков, гостионичар, iskola u. 14

Милан Недељковић, власник извора горке воде

Велимир Јовановић, шпецерија и боје радња.

Шандор Мајски, шпецерајска трг. iskola u. 3.

Сомбор.

Јаша Гргуров, гвожђарска трговина

Паја М. Бикар, мешовита радња, и са сиром

Душан Даљчев код „Дељца", мешовита и пића трговина. Стовариште сомборска сира.

Даша Грујић, памука, и мешовита трговина

А. М. Антић, стовариште пива.

Стеван Николић, шпецерајска трговина.

Чаково.

Браћа Миче наследник, мануфактурн. тргов.

М. Чарнић, шпецерајска трговина, главна пијаца.

Шид.

Милан Шалош, гостионичар и хотелијер.

Главни уредник Јаша Томић. Одговорни уредник Константин Брадваровић. Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду